

Integrace ukrajinských uprchlíků: 2 roky poté a výhled na 2024+

/ Publikováno 14. 2. 2024

PAQ
research

unicef
pro každé dítě

Obsah

/ 2 roky pomoci: Úspěchy, výzvy a (ne)naplněná varování	3
/ Hodnocení oblastí integrace – dle PAQ Research	5
/ Hypotetická rizika	8
/ Doporučení PAQ Research pro integraci uprchlíků 2024+	9
/ Výhled: 6 z 10 uprchlíků chce nebo musí zůstat v ČR 2 a více let	14
/ Vzdělávání	15
/ Znalost češtiny u dospělých	18
/ Bydlení	20
/ Práce	22
/ Příjmy a chudoba	27
/ Volný čas a integrace do české společnosti	30
/ Přehled studií	36

2 roky pomoci: Úspěchy, výzvy a (ne)naplněná varování

Po napadení Ukrajiny Ruskem 24. února 2022 zůstává mimo své domovy 11 milionů Ukrajinců. 6 milionů našlo útočiště v evropských zemích. Z nich 590 tisíc získalo od počátku konfliktu dočasnou ochranu (DO) v Česku. V únoru 2024 pobývá v ČR podle oficiálních statistik 380 tisíc uprchlíků.

Nikdy v moderní historii nepřišlo do Česka tolik uprchlíků v tak krátkém čase a stát nebyl postaven před výzvou, kde tyto stovky tisíc lidí ubytovat, jak je co nejlépe začlenit na pracovní trh a integrovat do společnosti.

Na jaře 2022 bylo potřeba ve všech těchto oblastech přijmout rychlá řešení. PAQ Research ve spolupráci s Českými prioritami a skupinou nezávislých autorů vydal již tři týdny od začátku války [studii Integrate ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+](#), která mapovala kapacity trhu s bydlením, prací a ve vzdělávání a přinesla konkrétní doporučení.

Ve spolupráci státu a neziskového sektoru se v prvním roce mnohé podařilo. Zvládli jsme zajistit uprchlíkům ubytování i díky velkému zapojení českých solidárních domácností a státem poskytovaným bezplatným ubytováním, zajistit výplatu humanitárních dávek nebo zahájit výuku češtiny pro děti ve školách i pro dospělé.

Na jaře 2023 začínalo být zřejmé, že válka nebude mít rychlý konec a že velká část přechozích uprchlíků v ČR minimálně v řádu příštích měsíců zůstane. Zkušenosti ze zahraničí pak ukazují, že významná část zůstává trvale. To potvrzují i data z našeho výzkumu, v listopadu 2023 v něm deklarovalo 58 % uprchlíků, že plánují v ČR

zůstat následující 2 roky, což představuje zhruba **180 tisíc lidí**. Na konci roku 2023 dále každý měsíc přibývalo 6 až 8 tisíc nových držitelů DO.

Pozornost se přesouvá k dlouhodobější integraci s výzvami jako umožnit mladistvým studovat na českých školách, prohlubovat dále znalost češtiny uprchlíků, pomoci jim na pracovním trhu využívat své kvalifikace nebo zajistit přesun do stabilnějšího a dlouhodobějšího bydlení.

V únoru 2024, dva roky po začátku ruské invaze, nastává čas posoudit, jak se Česku s integračními výzvami podařilo vypořádat.

Následující mini studie nabízí shrnutí dosavadních úspěchů a výzev v pomoci ukrajinským uprchlíkům. Vychází z výzkumné série [Hlas Ukrajinců](#), kterou od června 2022 realizuje PAQ Research ve spolupráci se Sociologickým ústavem Akademie věd ČR.

Za detailní poznání úspěchů a výzev v integraci vděčíme donorům, kteří podpořili vznik vstupní studie v březnu 2022 (Pale Fire Capital), a donorům, kteří podpořili první tři vlny výzkumu Hlas Ukrajinců (Nadace ČS, Nadace RSJ, 3WFoundation, Google). Poté od podzimu 2022 do prosince 2023 další vlny výzkumů stejně jako produkci tohoto souhrnného reportu rekapitulující 2 roky integrace technicky a finančně podporovala Kancelář UNICEF pro podporu řešení uprchlické situace v České republice.

Výzkum probíhá ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

O výzkumu Hlas Ukrajinců

Výzkum probíhá od června 2022 online dotazováním na panelu uprchlíků z Ukrajiny, kteří přijeli do Česka mezi únorem 2022 a dubnem 2023. Proběhlo dosud 7 vln měření.

Panel vytvořil Sociologický ústav Akademie věd ČR ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (MPSV). Nábor do panelu probíhal z žadatelů o humanitární dávku (HUD). Všichni ukrajinští uprchlíci starší 18 let, kteří přišli do Česka po začátku války na Ukrajině 24. února 2022 a kteří požádali o HUD v březnu až květnu 2022, byli registrovaní MPSV. MPSV oslovilo žadatele o HUD s nabídkou vstupu do panelu. Z těch, kteří souhlasili s účastí, byl pro jednotlivé vlny vybrán vzorek respondentů představující unikátní domácnosti. Pro vlnu 4 (v prosinci 2022) byl ve spolupráci s MPSV panel doplněn o nově příchozí žadatele o HUD.

V další fázi byl panel doplňován ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR (MV). Při online registraci k prodloužení dočasné ochrany v prvním čtvrtletí 2023 byla ukrajinským uprchlíkům nabídnuta možnost vstupu do panelu. Tito respondenti pak byli zařazeni od vlny 6 (v červnu 2023).

Pro každou z vln jsme vzorek dovažovali na základě posledních dostupných dat MV o populaci osob s dočasnou ochranou v ČR, tak aby byl reprezentativní z hlediska:

- * kraje bydliště v rámci České republiky
- * vzdělání (u dospělé populace)
- * měsíce příjezdu domácnosti do ČR (procento nově příchozích tak v každé vlně měření odpovídá jejich v dané době aktuálnímu podílu v celé populaci)
- * kombinace věku a pohlaví jednotlivých členů domácnosti v rámci krajů.

Totožnost respondentů byla ověřena telefonicky během fáze náboru do panelu. Na začátku každé vlny sběru dat jsou respondenti dotázáni, zda stále pobývají v České republice.

Za celou dobu se panelu zúčastnilo unikátních 3 899 ukrajinských domácností, v roce 2023 se výzkumu (alespoň 1 z posledních 3 vln) zúčastnilo 1 993 unikátních domácností (z nich se 55 % zúčastnilo 4 a více vln, a jsou tedy zapojeny dlouhodobě).

Částečné proměny panelu jsou zcela přirozené a souvisí v případě uprchlické populace s odchody ukrajinských domácností mimo ČR (na jaře 2023 zanikla v ČR po prodlužování dočasné ochrany třetina dočasných ochran, další zaniknou v letošním roce po vyhodnocení dalšího prodlužování). Dále i u respondentů, kteří setrvávají v ČR, je běžné, že se nezapojí do všech vln výzkumu a některou vynechají. Účast v panelovém šetření je zcela dobrovolná.

Hodnocení oblastí integrace – dle PAQ Research

Pokud není uvedeno jinak, údaje vyplývají z posledního měření ze série Hlas Ukrajinců v listopadu 2023.

Legenda:

✔ = v této oblasti integrace si ČR vede velmi dobře, relativně rychle se blíží žádoucímu cílovému stavu, trend je stabilně pozitivní

⊙ = v této oblasti integrace je ČR středně úspěšná, přes dílčí úspěchy a pozitivní trendy existuje značný prostor pro další zlepšení

⊗ = v této oblasti integrace má ČR největší rezervy, současný stav nevytváří optimální podmínky pro úspěšnou integraci dětí a dospělých do české společnosti a využívání jejich potenciálu, některé problémy jsou dlouhodobé a stagnují

/ Vzdělávání

Cíle	Oblasti k řešení	Stav	Detail
Účast v českém vzdělávání	Účast v MŠ	✔	Přibližně 3/4 dětí ve věku 3–5(6) let chodí do MŠ (dle MŠMT/MV 39 % při čistém přepočtu zapsaných žáků do škol a registrovaných s dočasnou ochranou či 49 % při odhadu, že 20 % uprchlíků v ČR již nepobývalo) ¹
	Účast v ZŠ	✔	9 z 10 dětí ve věku 6–15 let chodí do ZŠ (dle MŠMT/MV 72 % při čistém přepočtu zapsaných žáků do škol a registrovaných s dočasnou ochranou či 90 % při odhadu, že 20 % uprchlíků v ČR již nepobývalo)
	Účast v SŠ	⊙	Přibližně polovina mladistvých ve věku 15-17 let studuje na českých SŠ (dle MŠMT/MV 27 % při čistém přepočtu zapsaných žáků do škol a registrovaných s dočasnou ochranou či 34 %

¹ U školní docházek v MŠ, ZŠ a SŠ v tabulce výše uvádíme odhad na základě dat z listopadového měření Hlas Ukrajinců a měření MŠMT k 30. 9. 2023. MŠMT vychází školní docházka v českých školách při přepočtu na celou populaci uprchlíků v daném věku (dle statistik Ministerstva vnitra) zejména v MŠ a na SŠ výrazně nižší než v našem výzkumu. Domníváme se, že reálný podíl ukrajinských dětí vzdělávajících se v českých školách bude mezi těmito daty (nižší než v Hlasu Ukrajinců, ale vyšší než v oficiálních statistikách, mimo jiné kvůli tomu, že část uprchlíků s dočasnou ochranou prodlouženou mezi lednem a březnem 2023 velmi pravděpodobně již v listopadu 2023 v ČR nepobývala – odhadujeme, že jde až zhruba o 20 %, přesná čísla přinesou až data z dalšího prodloužení dočasné ochrany na jaře 2024). Výzkum Hlas Ukrajinců je na druhé straně limitován tím, že nezachycuje uprchlíky příchozí do ČR v roce 2023, u kterých je předpoklad nižší docházky a nazahrnuje mladistvé příchozí do ČR bez dospělého doprovodu.)

			při odhadu, že 20 % uprchlíků v ČR již nepobývalo) ²
	Studium na českých VŠ	⊙	Zhruba 1 z 10 mladistvých ve věku 16–17 let studují již na české VŠ, což je možné díky skutečnosti, že základní a středoškolské vzdělání lze získat na Ukrajině už za 11 let (v ČR obvykle trvá 13 let)
	Integrace do českých tříd na ZŠ a SŠ	✓	Jen 1 % studuje v třídách s více než s 5 dalšími uprchlíky (září 2023, zdroj MŠMT)
Čeština	Výuka češtiny jako druhého jazyka (ČDJ) ve škole	⊗	40 % dětí ve věku 6–17 let se učí ve škole ČDJ (pokles oproti školnímu roku 2022/2023, kdy se učilo 61 % dětí ³), ČDJ často chybí v MŠ
	Přesná znalost dětí češtiny	⊗	Zatím neznáme, neproběhlo dosud standardizované testování ⁴
	Deklaratorní znalost dětí češtiny (hodnocení rodičů)	⊙	57 % dětí ve věku 3–17 let se domluví v běžných situacích. S rostoucím věkem znalost jazyka stoupá. U mladistvých ve věku 15–17 let se česky domluví 73 % (z toho 24 % plyně). Velmi limitovanou znalost češtiny, kdy umí maximálně pár slov a frází má 64 % dětí ve věku 3–5 let a jen 8 % dětí ve věku 15–17 let.

/ Bydlení

Cíle	Oblasti k řešení	Stav	Detail
Prvotní bydlení a umístění	Poskytnutí nouzového ubytování státem	✓	Humanitární krize omezené až na výjimky (hlavní nádraží květen 2022)
	Pomoc od českých domácností	✓	Na počátku ubytovaly >40 % uprchlíků
	Využití kapacit po ČR	⊙	Silná koncentrace v Praze, KV, PLZ kraji
Dlouhodobé bydlení	Přechod do nájemního bydlení	✓	70 % uprchlíků bydlí v nájmech
	Podíl v nebytovém bydlení	⊙	16 % zůstává v ubytovnách

/ Práce, chudoba a znalost češtiny – věková skupina 18+

Cíle	Oblasti k řešení	Stav	Detail
Práce	Pracovní aktivita	✓	72 % ekonomicky aktivních uprchlíků v Česku pracuje
	Míra využití kvalifikací	⊗	2/3 pracují v ČR pod svou kvalifikací

² Podíl není tak vysoký jako na ZŠ z toho důvodu, že docházka na SŠ není v ČR povinná a část mladistvých preferuje uzavřít středoškolské vzdělání na Ukrajině (kde to zabere kratší dobu) a rovnou pak studovat na české vysoké škole viz bod Studium na českých VŠ.

³ Pokles souvisí se změnou legislativy, kdy ukrajinské děti plnící v ČR povinnou docházku déle než 12 měsíců již neměly nárok na státem financovaný kurz ČDJ.

⁴ MŠMT a Česká školní inspekce testování plánují

	Výše pracovních příjmů	⊗	2/3 si vydělají do 150 Kč čistého/hod (červen 2023)
	Prekarizace a špatné pracovní podmínky	⊗	40 % má v práci v ČR nedostatek právní nebo sociální ochrany
		⊗	1/3 musí mít v Česku více prací, aby se uživila
Chudoba	Chudoba	⊗	57 % trpí příjmovou chudobou (při započtení hodnoty bydlení zdarma)
	Sociální podpora	⊙	Nechrání dostatečně před příjmovou chudobou a systém přiznávání humanitární dávky může motivovat k zatajování příjmů z práce a práci v šedé ekonomice
Znalost češtiny	Jazykové dovednosti	⊙	Polovina se domluví v běžných situacích

/ Volný čas a integrace – věková skupina 18+

Cíle	Oblasti řešení	Stav	Detail
Zapojení do společnosti (děti)	Volnočasové aktivity	⊙	54 % má volnočasové aktivity
	Začlenění do českých kolektivů dětí	⊙	Dobře začleněná do kolektivu českých dětí je polovina ukrajinských dětí ve věku 4–17 let
Integrace do české společnosti (dospělí)	Volnočasové aktivity	⊙	41 % dospělých se v ČR pravidelně věnuje nějaké volnočasové aktivitě (červen 2023)
	Kontakty s Čechy ve volném čase	⊗	Jen třetina uprchlíků se ve volném čase schází s přáteli či se známými z Česka a jen 1 z 10 pravidelně (červen 2023)
	Diskriminace	⊗	64 % uprchlíků uvedlo, že se oni nebo členové jejich domácnosti setkali s diskriminací, nejčastěji při hledání práce (červen 2023)
	Agrese	⊗	57 % se setkala s verbálními útoky (červen 2023)

Hypotetická rizika

Přestože uznáváme a oceňujeme významnou podporu, kterou česká vláda, občanská společnost, soukromé subjekty i jednotlivci v uplynulých dvou letech poskytli ukrajinským dětem a rodinám uprchlíků, cítíme také potřebu upozornit na přetrvávající rizika při integraci 300 až 400 tisíc uprchlíků. Níže jsme popsali takzvané „černé“ scénáře, ke kterým by mohlo dojít v případě, že by se stávající problémy dostatečně neřešily nebo se prohlubovaly. Aby se tyto scénáře **nenaplnily**, nabízíme na následujících stránkách doporučení pro integraci v oblasti bydlení, trhu práce, vzdělávání dětí a začlenění do české společnosti.

Hypotetické „černé“ scénáře

- * Většina uprchlíků by nadále pracovala v nízko kvalifikovaných a nestabilních pracích, část z nich načerno, část by byla vykořisťována neoficiálními zprostředkovateli zneužívajících jejich situace.
 - Stát by přicházel o miliony na odvodech a nevyužíváním potenciálu ukrajinských uprchlíků by také ztrácel na ekonomickém výkonu a produktivitě.
 - Uprchlíci by nebyli z nízkých příjmů schopni pokrýt základní životní potřeby a zajistit si standardní bydlení.
 - Uprchlíci by byli dlouhodobě závislí na státních dávkách, případně se zadlužovali. Trpěli by ve velké míře příjmovou chudobou. Byli by frustrovaní a zoufalí. Jejich jazyková úroveň by rostla pomalu. Nemohli by si dovolit placené jazykové kurzy nebo volnočasové aktivity pro děti. Mladiství by museli místo studia pracovat.
- * Znalost češtiny by stagnovala na nižších úrovních (A1–B1), které neumožňují vykonávat v Česku většinu kvalifikovaných prací, plnohodnotně studovat a jsou překážkou pro celkové začlenění do české společnosti a nacházení českých přátel.
- * U uprchlíků by narůstaly psychické a duševní problémy (ty narůstají i u české populace, řada uprchlíků nadto čelí traumatům z války, mají obvykle menší síť kontaktů, která jim může v případě problémů pomoci a méně peněz na placení psychologické péče).
 - S psychickými problémy by bylo pro uprchlíky těžké udržet si práci a dobře se integrovat do české společnosti.
 - Při výpadku příjmů z práce by se mohli zadlužit či sklouznout k závislosti na alkoholu či jiných drogách, a dostávat se tak na okraj společnosti. Část by mohla být frustrovaná z pocitu, že nenachází v ČR dostatečnou pomoc a podporu a radikalizovat se.
- * V české veřejnosti by mohla poklesnout podpora pomoci uprchlíkům, respektive převažovat odmítání pomoci. V důsledky toho by se snížila sociální soudržnost.
 - Mohlo by přibývat hoaxů a dezinformací vyvolávajících a posilujících nepřátelské nálady a obavy.
 - Většina uprchlíků by se mohla setkávat s verbální i fyzickou agresí. Ukrajinci by se mohli uzavírat do svých komunit a nechtít se do české společnosti integrovat.

Doporučení PAQ Research pro integraci uprchlíků 2024+

Velká část opatření je již realizována nebo alespoň plánována – v těchto opatřeních je potřeba pokračovat, pravidelně jejich funkčnost vyhodnocovat a optimalizovat (např. zvyšovat rozsah, nebo rozšiřovat územní působnost, jednotlivé procesy zrychlovat a zjednodušovat). Aktuálně je v ČR 300 až 380 tisíc uprchlíků, většina z nich chce či musí v ČR zůstat další 2 a více let. Jiná opatření zůstávají výzvou a příležitostí do 2024+.

Obecné

- / 1 / **Vytyčit si ve strategii integrace měřitelné cíle a sledovatelné KPIs** pro různé časové periody (červen 2024, prosinec 2024, červen 2025 atd.) a pravidelně jejich naplňování vyhodnocovat. Například: kolik dětí bude začleněno do hlavních proudů českého základního a středního školství; kolik lidí bude maximálně bydlet v nouzových / segregovaných / nevyhovujících typech bydlení; jak velký podíl Ukrajinců dosáhne jazykové úrovně A2, B1, B2, jaká by měla být maximální míra pracovní neaktivity dospělých a zastoupení práce výrazně pod úroveň kvalifikace; apod.
- / 2 / **Posílit meziresortní spolupráci s evidencí kapacit v oblasti vzdělávání** (obsazenost škol a školek), **bydlení** (evidenze dostupného bydlení přes vznikající kontaktní centra) a **práce** (lepší zapojení nabídek komerčních poskytovatelů do nabídky ÚP) – a to formou přístupnou přímo pro uprchlíky a další zranitelné domácnosti.
- / 3 / **Začlenit uprchlíky** (po jisté době pobytu, např. po 2 letech) **alespoň částečně do systému dávek státní sociální podpory** – umožnit jim za stejných podmínek jako mají české domácnosti a cizinci s trvalým pobytem čerpat příspěvky na bydlení, přídavky na děti a příspěvky na péči⁵. U rodičovského příspěvku lze naopak zpřísnit nárok pomocí let odváděného sociálního pojištění či celkovým přechodem do pojistné dávky apod., aby se zabránilo jeho duplicitě s podporou ze zahraničí a zneužívání.
- / 4 / Hledat řešení v rámci ČR i na evropské úrovni pro zajištění **možnosti pobytu a práce v ČR (či jiné EU zemi) dlouhodoběji**. Vyjasnit, zda bude dočasná ochrana uznána pro získání trvalého občanství v ČR. Aktuální systém prodlužování dočasné ochrany vždy o jeden rok neposkytuje dostatek jistoty zaměstnavatelům, kteří mají zájem zaměstnat pracovníky dlouhodobě, a staví uprchlíky do složité situace u dlouhodobějších

⁵ V péči o děti s postižením pomáhal (respektive pomáhá do března 2024) ukrajinských rodinám finanční program Unicefu a Červeného kříže.

rozhodnutí (např. uzavření dlouhodobější nájemní smlouvy, začátek studia nové školy u dětí apod.

- / 5 / **Pokračovat ve zkoumání postojů a potřeb uprchlíků – rodičů / dětí** – ohledně plánovaného setrvání v České republice, překážek v přístupu ke vzdělávání, preferencí ve vzdělávání (např. udržení výuky ukrajinské historie / jazyka, plány přechodu na střední školy), překážek pro nalezení kvalifikované práce nebo pro prohlubování znalosti českého jazyka. Výzkum by měl provádět (zajišťovat) stát i neziskový sektor. Může se jednat o financování pravidelného opakovaného výzkumu podobného sérii Hlas Ukrajinců i výzkum zaměřený na další dosud málo prozkoumané oblasti. Prostor existuje také pro posílení výzkumů využívajících kvalitativní metody.

Vzdělávání

- / 1 / Pokračovat v přípravě škol ukrajinské děti přijímat i v průběhu školního roku (MŠ, ZŠ, SŠ). Pro informovanost rodičů ukrajinských dětí i státu a neziskových organizací vybudovat online systém, který bude informovat o volných kapacitách i v průběhu školního roku a pravidelně ho aktualizovat (např. na 14denní bázi).
- / 2 / **Intenzivní jazyková příprava (výuka češtiny jako druhého jazyka) pro děti před zahájením docházky na základní či střední školu.**
- / 3 / Usilovat o **zvýšení intenzity výuky češtiny jako druhého jazyka (ČDJ)** na základních a středních školách a pravidelně (minimálně jednou ročně) testovat dosaženou úroveň ve znalostech českého jazyka (v písemném i mluveném projevu).
- / 4 / **Zavádění výuky ČDJ v mateřských školách ve všech ročnících** (ne pouze v posledním povinném), aby se i děti v předškolním věku ve znalostech češtiny rozvíjely. Výuka by měla probíhat hravou formou s důrazem na wellbeing dětí.
- / 5 / **Směrování k povinné výuce ČDJ pro uprchlíky a další děti s nízkou úrovní českého jazyka** do dosažení jazykové úrovně B2 na základě výsledku ve standardizovaném jazykovém testu (dle deklarací rodičů má na konci roku 2023 nižší úroveň 79 % dětí ve věku 6–17 let). Povinnost by měla být zakotvena v rámcových vzdělávacích programech (RVP) pro MŠ, ZŠ i SŠ, s možností škol zajistit výuku v jiné škole či online. Tento systém by omezil možnost odmítání ze strany rodičů a žáků a vytvořil tlak na vytváření kapacit na výuku českého jazyka.
- / 6 / **Vytvářet a rozšiřovat kapacity předškolního vzdělávání**, ať už v mateřských školách nebo cílenou podporou dětských skupin.
- / 7 / **Podpora začlenění ukrajinských žáků do běžných tříd** a posilování bezpečného klimatu ve třídách mj. prostřednictvím vzdělávání pedagogických pracovníků a pracovníků školního poradenství.
- / 8 / **Odstraňovat bariéry pro přístup a ukončování středoškolského vzdělávání** z důvodu nedostatečné znalosti českého jazyka na úrovni rodilých mluvčích (úprava JPZ, maturitní zkoušky, poskytování lekcí češtiny i na pokročilé úrovni, upřesnění podmínek ústního pohovoru pro prominutí zkoušky z českého jazyka).
- / 9 / Posílit **poradenství v zápisu mladistvých**, kteří jsou mimo vzdělávací systém a mohli by směřovat na českou střední nebo vysokou školu (včetně jazykového vzdělání, posílení

volnočasových aktivit a celkového síťování i dalších terénních, nízkoprahových a psychosociálních služeb).

- / 10 / Asistence osob se znalostí českého i ukrajinského jazyka u zápisů ve školním roce 2024/2025 týkající se vysvětlení podmínek, možnosti tlumočení a psychické podpory.
- / 11 / **Rozšíření vysokoškolských oborů pro výuku češtiny jako druhého jazyka (ČDJ)** a poskytování dalších možností kvalifikace, aby bylo k dispozici více lektorů ČDJ pro cizince.
- / 12 / **Podpořit začlenění ukrajinských asistentů pedagogů mezi běžné školní asistenty pedagoga** od školního roku 2024/2025, především skrze prohlubování znalostí českého jazyka a nabídky vystudovat akreditovaný kurz (pokud pedagogické vzdělávání získané na Ukrajině není pro výkon asistenta pedagoga dle české legislativy dostatečné).
- / 13 / **Usilovat dlouhodobě o propojení dat o vzdělávání, zaměstnání rodičů, bydlišti a čerpání dávek**, aby bylo možné odlišit neúčast ve škole od pobytu mimo ČR a cílit aktivity na zvýšení účasti.

Bydlení

- / 1 / **Zvýšení dostupnosti bydlení v současném systému**, aby si uprchlíci mohli dovolit hradit nájem u bytů dostupných na trhu, skrze:
 - * poskytnutí nároku na příspěvek na bydlení (v podobě, v jaké o něj mohou žádat čeští občané)
 - * přístupnější asistence se splátkou kaucí např. zjednodušením výplaty dávky Mimořádné okamžité pomoci (předběžné vyplacení a až následná kontrola)
 - * využití nového zákona o dostupném bydlení, poradenství přes kontaktní místa bydlení a systém garantovaného nájemního bydlení
 - * daňové zvýhodnění nájmu zranitelným skupinám, změna by mohla být v tom, že se upraví možné uznatelné náklady, např. se vyjme jako uznatelná položka paušál na provoz auta, a naopak se do uznatelných nákladů přidá paušální náklad na "pronájem ohroženým skupinám", který zahrnuje vyšší nutnost komunikace, pomoc při jednání s úřady apod.).
- / 2 / Z dlouhodobého hlediska **rozšiřovat dostupnost bydlení a posilovat přesun do komerčních nájmu**, a to v případě uprchlíků i zranitelné české populace. Pomoci mohou následující opatření:
 - * rekonstrukce obecního bytového fondu
 - * výstavba dostupného bydlení,
 - * robustní systém garantovaného nájemního bydlení
 - * daňové incentivy k pronájmu – design daně z nemovitosti motivující k pronajmutí prázdných nemovitostí k výstavbě na držných pozemcích apod.
 - * zjednodušení stavebního řízení a podpora stavby dostupného bydlení.

Práce

- / 1 / **Rozšiřovat nabídku kurzů češtiny** pro zaměstnance (zejména pro ty v nízko kvalifikovaných pracích nebo pracujících pod svou kvalifikací) i uchazeče o zaměstnání registrované na úřadu práce. Kurzy by měly zahrnovat i pokročilejší jazykové úrovně (B1, B2, C1).

Dostatečně informovat uprchlíky o těchto kurzech a dalších možnostech jazykového vzdělávání a motivovat zaměstnavatele v tom, aby účast na kurzech u svých

zaměstnanců podporovali (např. skrze daňové úlevy, stanovení povinnosti zaměstnance na kurzy v pracovní době uvolnit, případně jim hradit kurzy češtiny mimo pracovní dobu).

- / 2 / Sladit podmínky zápočtu příjmů do sociálních dávek s chystanou reformou dávkového systému. Nastavit je tak, aby motivovaly k práci – zavést zápočet 70 % všech příjmů do výpočtu humanitární dávky, plus tzv. pracovní bonus (vypočtený % z pracovních příjmů).

V současném systému, kdy se do výpočtu výše HUD počítají příjmy ze 100 %, domácnost při navýšení pracovního příjmu o 1 Kč přichází o 1 Kč na dávce, a přitom jí nestoupá příjem. To demotivuje od navýšování legálních pracovních příjmů, za což stát platí v redukci daní a odvodů. Systém započítávání jen části pracovního příjmu tuto demotivaci částečně řeší, a i proto je používán v dávkách hmotné nouze pro české občany.

- / 3 / **Posílit asistenci na pracovním trhu** s cílem pomoci najít všem uprchlíkům stabilní zaměstnání, které odpovídá jejich kvalifikaci a nenese rysy prekarizace a špatných pracovních podmínek. V rámci toho modifikovat nebo kreativně přizpůsobit stávající elektronické evidenční systémy MV a ÚP tak, aby umožnily vytipovávání jednotlivců s nenaplněným potenciálem integrace (např. s povoláním výrazně pod úroveň vlastní kvalifikace) a jejich kontaktování za účelem poskytnutí asistence. K tomu je nutné zavedení jednotného ID cizinců, úprava stávající legislativy, aby bylo možné za tímto účelem kontaktní údaje využívat, a vytvoření adekvátního technického řešení.
- / 4 / **Podporovat neziskové organizace pomáhající uprchlíkům začlenit se na pracovní trh a uplatnit svou kvalifikaci.**
- / 5 / Posílit a **urychlit možnost uznávání kvalifikací** – revize seznamu regulovaných profesí, rozšíření a reálné využívání zkoušek pro prokázání profese (např. skutečné využití systému Národní soustavy kvalifikací místo jeho formalistního rozvoje).
- / 6 / **Informovat uprchlíky o možnostech rekvalifikačních kurzů**, monitorovat kvalitu nabízených kurzů.
- / 7 / **Zajistit dostupnost předškolního vzdělávání a dětských skupin** zvláště v regionech, kde je jich dlouhodobě nedostatek.
- / 8 / **Pokračovat v poskytování bezplatného poradenství v pracovních právních záležitostech**, otázkách uznávání kvalifikací a zajištění péče o děti (zápis dětí do škol apod.) ze strany úřadů práce a neziskových organizací.
- / 9 / **Posílit ze strany Inspektorátu práce systematické kontroly ilegálního a neférového agenturního zaměstnávání** (jen část pracovních agentur) a kontroly směřující k identifikaci práce naplňující znaky prekarizace či porušování zákoníku práce. Kontroly by měly vycházet z dat České správy sociálního zabezpečení a úřadů práce s cílem snažit se odhalit nepoctivé zaměstnavatele podle výše platů/odvodů, nestability úvazku apod.

Volný čas a integrace do české společnosti

- / 1 / **Podpora účasti dětí i dospělých ve volnočasových aktivitách**, která pomůže s integrací do českých kolektivů a s rozvojem jazyka. Klíčové je zajištění finančních mechanismů, aby volnočasové aktivity mohly využívat i děti z domácností v příjmové chudobě (jak ukrajinské, tak české).

Finančně podpořit instituce (například střediska volného času, samotné školy) a organizace (NNO), které poskytují nízkoprahové mimoškolní, zájmové vzdělávání a

volnočasové aktivity. Stejně tak domácnosti, které mají o aktivity zájem (skrz voucherový systém).

- / 2 / **Aktivní depistáž (vyhledávání) ohrožených mladých lidí z Ukrajiny** a jejich komplexní podpora se zvláštním zřetelem na mladé lidi, kteří jsou zde bez doprovodu příbuzného a kteří nestudují českou školu. Především v ohrožených a vyloučených lokalitách posílit poskytování poradenství, dalšího vzdělávání, jazykového vzdělávání a volnočasových aktivit, psychosociální a terapeutické podpory.

Zajistit proškolení učitelů, lékařů a dalších osob v kontaktu s uprchlíky, aby byli schopni včas rozeznat příznaky duševních onemocnění a znali možnosti psychosociální péče.

- / 3 / **Zvýšit informovanost uprchlíků o symptomech duševního onemocnění** a možnostech odborné péče osvětovou kampaní v ukrajinštině.

- / 4 / Budovat **kapacity péče o duševní zdraví** pro ukrajinské uprchlíky i Čechy, zaměřit se na možnosti dostupné pro uprchlíky bez znalosti (či s nízkou znalostí) češtiny. Zvýšit dostupnost psychologické péče pro uprchlíky. Posílit a urychlit možnosti uznávání kvalifikací v oboru psychiatrie a psychologie pro využití jejich odbornosti.

Výhled: 6 z 10 uprchlíků chce nebo musí zůstat v ČR 2 a více let

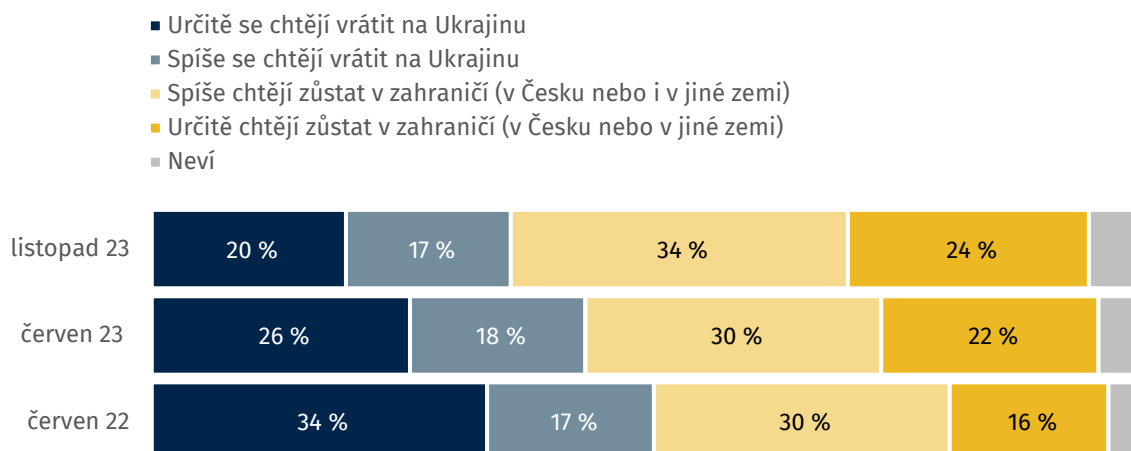
V čase se podíl uprchlíků, kteří chtějí v ČR zůstat zvyšuje, v červnu 2022 jich plánovalo v ČR setrvat další 2 roky 46 %, při poslední vlně výzkumu v listopadu 2023 58 %. To je při přepočtu na 382 000 uprchlíků registrovaných s dočasnou ochranou a odhadu, že 20 % v ČR aktuálně již nepobývá, 180 tisíc lidí, které budou dlouhodoběji participovat na pracovním trhu, vzdělávání nebo zdravotních službách.

Zůstat v ČR plánují častěji spíše mladší uprchlíci (v nejmladší generaci do 30 let chce zůstat v ČR 65 %, zatímco v generaci 50+ je to přibližně 40 % uprchlíků. Dále ti, kdo v Česku pracují (64 % z nich oproti 49 % uprchlíků, kteří ČR nepracují).

Častěji se chtějí vrátit na Ukrajinu uprchlíci s nízkou znalostí češtiny: do rodné země se chce vrátit určitě či spíše 54 % uprchlíků, kteří neumí česky vůbec nebo jen pár slov, oproti 26 % Ukrajinců, kteří se česky domluví. U části Ukrajinců může být nízká znalost češtiny důsledkem nezájmu se integrovat do české společnosti, protože se celou dobu silně chtějí vrátit na Ukrajinu a nechtějí vynakládat úsilí na to učit se cizí jazyk. Návrat na Ukrajinu preferuje také přibližně polovina uprchlíků s nejnižšími příjmy domácnosti.

Z příjemců humanitární dávky (alespoň 1 člen v domácnosti) se kloní k tomu zůstat v ČR polovina z nich, zatímco mezi těmi, kdo ji nepobírají je to 65 %. Podobně je tomu u placení za bydlení, častěji chtějí zůstat uprchlíci, kteří si ho zcela platí (oproti těm bydlícím zdarma). Obecně jsou tedy tomu zůstat v ČR častěji nakloněni lidé, kterým se lépe finančně daří a kteří zde našli práci.

Graf 1
/ Plány na následující 2 roky

Poznámka: N= 1202 (listopad 23), N=1425 (červen 2023), N=1700 (červen 22), Znění otázky: „Chcete se v horizontu následujících 2 let vrátit na Ukrajinu?“

Vzdělávání

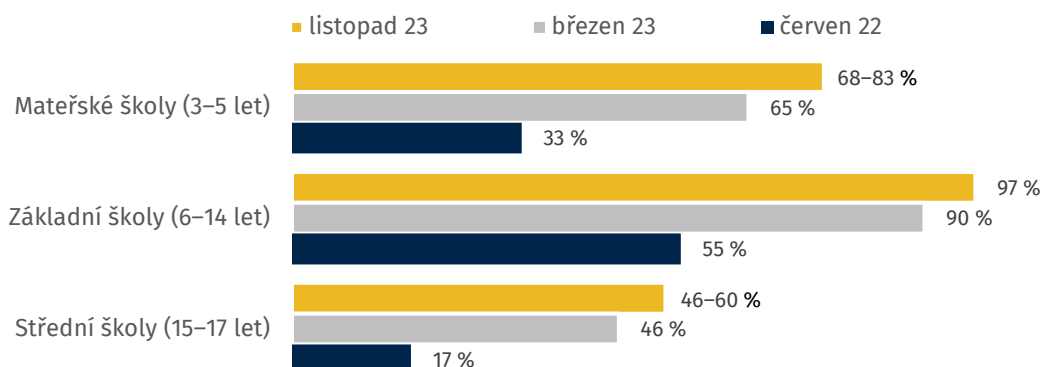
Děti většinou studují v českých školách

Od prvního měření v červnu 2022 výrazně narostla školní docházka. Nejviditelněji na základní škole, kam podle výpovědi rodičů chodí nyní 97 % dětí (dle dat z Hlasu Ukrajinců; při použití dat o počtu dětí zapsaných ve školách k září 2023 MŠMT a dat MV s počty držitelů DO v dané věkové kategorii účast vychází na 72 %, při odhadu, že 20 % uprchlíků v ČR nepobývalo pak na 90 %).⁶

Účast na základní škole je takto vysoká i díky povinné školní docházce v tomto věku. Prostor pro zlepšení zůstává hlavně u vzdělávání mladistvých a předškolních dětí. Do školek chodí na konci roku 2023 přibližně tři čtvrtiny ukrajinských dětí. (dle dat z Hlasu Ukrajinců; podle údajů MŠMT/MV 39 %, při čistém přepočtu zapsaných žáků do škol a registrovaných s dočasnou ochranou či 49 % při odhadu, že 20 % uprchlíků v ČR již nepobývalo). To je i přes výrazný nárůst stále o něco méně než u českých vrstevníků, kterých dochází do školky devět z deseti. Využívání předškolní péče výrazně ovlivňuje, jestli si mohou rodiče (týká se i Čechů) najít práci. Proto je vhodné nabídku a dostupnost dále posilovat.

Graf 2

/ Školní docházka

N= 1071 (listopad 23), N=1200 (březen 23), N=1739 (červen 22); děti 3–17 let

Interval účasti u MŠ a SŠ zobrazuje odhad skutečné účasti při zahrnutí uprchlíků příchozích do ČR v období leden–září 2023, statistické chyby a odhadu, že v ČR setrvává 80 % uprchlíků. Při přepočtu dat MŠMT na počet uprchlíků s dočasnou ochranou podle statistik Ministerstva vnitra vychází účast nižší, viz podrobněji vysvětlení v poznámce pod čarou.

⁶ Domníváme se, že reálný podíl ukrajinských dětí vzdělávajících se v českých školách bude mezi těmito daty – nižší než v Hlasu Ukrajinců, ale vyšší než v oficiálních statistikách. Mimo jiné kvůli tomu, že část uprchlíků s dočasnou ochranou prodlouženou mezi lednem a březnem 2023 velmi pravděpodobně již v září, kdy probíhalo šetření MŠMT, v ČR nepobývala. Odhadujeme, že jde až zhruba o 20 %, přesná čísla přinesou až data z dalšího prodloužení dočasné ochrany na jaře 2024). Výzkum Hlas Ukrajinců je na druhé straně limitován tím, že nezachycuje uprchlíky příchozí do ČR v roce 2023, u kterých je předpoklad nižší docházky a nazahrnuje mladistvé příchozí do ČR bez dospělého doprovodu, čímž jsou podíly v účasti nadhodnoceny.

Zpracovat musíme i na zvýšení dostupnosti středoškolského studia. V Česku studuje přibližně o něco více než polovina mladistvých do 17 let. (dle dat z Hlasu Ukrajinců 79 %; dle dat MŠMT/MV při čistém přepočtu zapsaných žáků do škol a registrovaných s dočasnou ochranou či 34 % při odhadu, že 20 % uprchlíků v ČR již nepobývalo). Celkem pětina kombinuje českou a ukrajinskou výuku. Mladiství se

zájmem o české SŠ čelí bariérám v podobě přijímacích zkoušek, kde naráží na omezené znalosti češtiny. Překážky v přístupu či dokončení vzdělávání bychom měli odstraňovat.

Pozitivní je, že v ČR je malý počet čistě ukrajinských tříd (v září 2023 je jich 59)⁷ a 99 % dětí na základní škole má méně než 5 ukrajinských spolužáků.

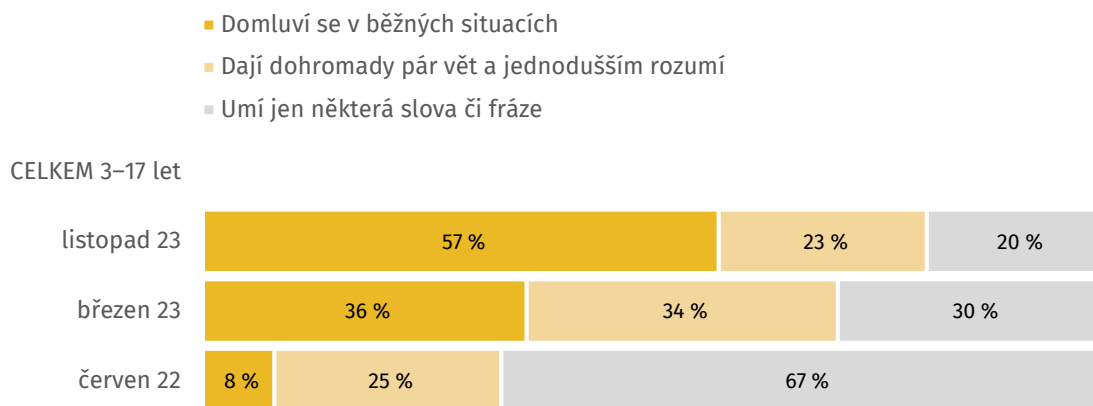
V běžných situacích se domluví 57 % dětí. Je vhodné posílit výuku češtiny a ověřovat jazykové znalosti

Alespoň několika větami umí česky komunikovat 80 % ukrajinských dětí od 3 let, v běžných situacích se domluví 57 %. Čeština se částečně zlepšuje organicky, zejména u dětí starších 5 let. Při intenzivnější výuce by však mohla růst výrazněji, a pomáhat dětem se lépe integrovat.

Nejmenší znalost češtiny a nejpomalejší růst znalosti češtiny v čase mají předškolní děti – ty se z většiny systematicky česky neučí, povinná výuka češtiny je až v posledním ročníku MŠ). Od března 2023 vzrostl podíl těch, kdo se česky domluví o 6 p. b. (u základuškoláků i středoškoláků o 22 p. b.).

Graf 3

/ Znalost češtiny mezi dětmi 3–17 let

N= 1071 (listopad 23), N=1200 (březen 23), N=1739 (červen 22), děti 3–17 let

Výuku češtiny ve škole mají 4 z 10 dětí

Jazykové znalosti dětí se relativně rychle zlepšovaly i díky výuce češtiny jako druhého

jazyka ve škole. Na konci školního roku 2022/2023 absolvovaly ČDJ téměř 2 třetiny

⁷ MŠMT s podporou Unicefu se od roku 2023 cíleně snaží tyto třídy desegregovat.

děti ve věku základní a střední školy. Na začátku dalšího školního roku podíl klesl na 40 %. Pokles je způsoben tím, že ve školním roce 2023/2024 již velká část ukrajinských dětí nemá nárok na bezplatnou jazykovou přípravu. Tu v rozsahu 200 hodin mohly čerpat prvních 12 měsíců školní docházky v ČR.

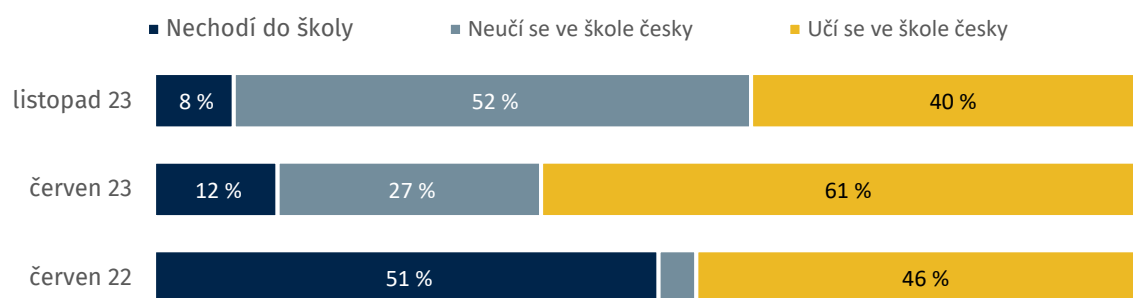
Ačkoliv již děti nemají na tuto státem financovanou jazykovou přípravu nárok, nedá se říci, že by si ukrajinské děti již češtinu plně osvojily a dále se učit česky už

v systematické a intenzivní formě kurzu nepotřebovaly. 31 % ukrajinských dětí, které se neučí na ZŠ česky, mají dle deklarácí rodičů jazykovou úroveň nízkou (do A2), 44 % má dle hodnocení rodičů úroveň B1 (ostatních 25 % má podle rodičů úroveň B2). Žáci s ČDJ se učí většinou česky v nízké intenzitě (pod 5 hodin týdně).

Žádoucí by bylo, aby všechny děti čerpaly ČDJ minimálně do dosažení jazykové úrovně B2.

Graf 4a

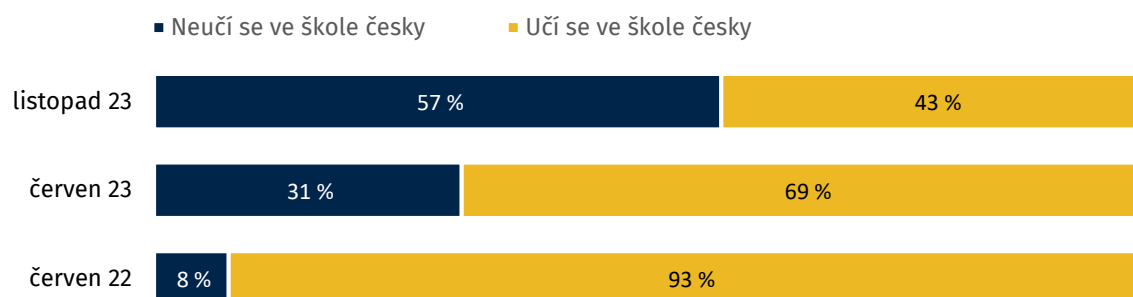
/ Výuka češtiny ve škole mezi dětmi 6–17 let

N=826 (listopad 23), N=971 (červen 23), N=881 (červen 22), děti 6–17

Graf 4b

/ Výuka češtiny ve škole mezi dětmi 6–17 let – pouze mezi těmi, kdo chodí do české školy

N=757 (listopad 23), N=848 (červen 23), N=628 (červen 22), děti 6–17, které chodí do české školy

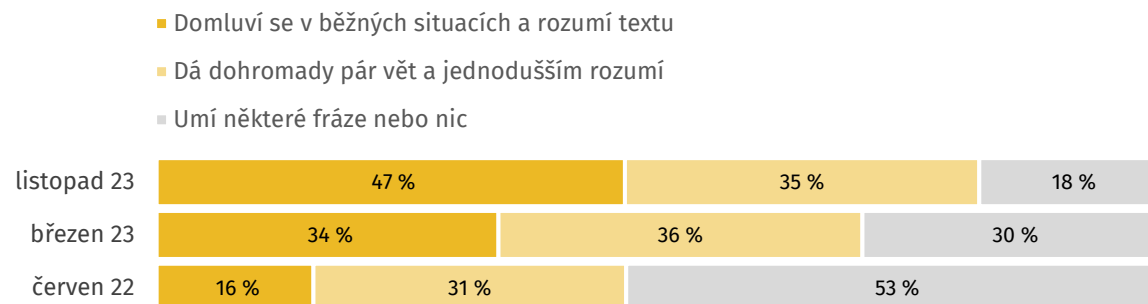
Znalost češtiny u dospělých

Polovina dospělých se domluví v běžných situacích

Růst jazykových znalostí ve druhé polovině roku 2023 v porovnání s vývojem v prvním roce integrace zpomalil. Pro plnohodnotné pracovní uplatnění je přitom žádoucí minimálně jazykové úrovně B2.

Velký rozdíl ve znalostech češtiny je u uprchlíků v závislosti na době příchodu do ČR. Z těch, kdo přišli od února do května 2022, se domluví v běžných situacích 52 %, zatímco z těch, kdo přišli od června 2022 do dubna 2023 se domluví pouze 32 %.

Graf 5 Znalosti češtiny

N= 1202 (listopad 23), N=1325 (březen 23), N=1700 (červen 22); pouze dospělí

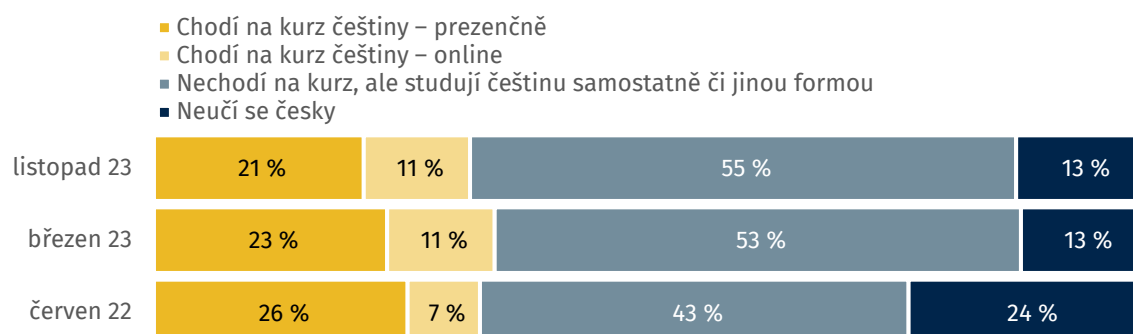
Kurzů češtiny se stabilně účastní zhruba třetina

Většina uprchlíků spoléhá na méně organizované formy studia češtiny, typicky na samostudium. Na jazykové kurzy chodí třetina uprchlíků, více navštěvované jsou prezenční kurzy.

Kurzy častěji navštěvují uprchlíci ve věku 40–64 let (mladí více spoléhají na samostudium), dále uprchlíci na více kvalifikovaných pozicích – specialisté a řídicí pracovníci (48 % z nich), techničtí a odborní pracovníci (39 % z nich), u nichž je

předpoklad, že dobrou znalost češtiny potřebují kvůli práci.

Polovina z těch, kdo se česky neučí, má jazykovou úroveň A2 až B1 a nemusí cítit aktuální potřebu se v češtině zdokonalovat. Tato znalost jim však neumožňuje se plnohodnotně zapojit na trh práce a získat kvalifikovanou práci. Ve skupině, která se česky neučí (ani formou samostudia), bude část uprchlíků, která obecně k integraci do české společnosti přistupuje velmi pasivně.

Graf 6**Účast dospělých na kurzech češtiny**

N=1422 (červen 23), N=1324 (březen 23), N=1698 (červen 22); pouze dospělí

Jednou z hlavních bariér účasti na jazykových kurzech jsou finance

Tuto překážku uvádějí stabilně 4 z 10 uprchlíků. Největší změnou oproti červnu 2022 je nárůst uprchlíků, kteří uvádějí, že nemohou kurzy navštěvovat kvůli nedostatku volného času, což souvisí s rostoucí pracovní aktivitou. Naopak poklesla překážka nedostatku času kvůli zajišťování péči o dítě, což lze vysvětlit růstem školní docházky. S delším pobytem

v ČR mírně vzrostla informovanost o kurzech češtiny v okolí, pětina ale i přes relativně dlouhý pobyt v ČR uvádí, že „neví o blízkých kurzech češtiny v okolí“. Většina respondentů s touto odpovědí žije mimo Prahu, což může implikovat, že nabídka jazykových kurzů v některých regionech je stále ne zcela dostatečná, nebo že se o ní uprchlíci nedozvědí.

Graf 7**Bariéry účasti na kurzech**

Odpovědi na otázku „Co Vám brání navštěvovat kurzy češtiny?“, možnost více odpovědí

N=677 (listopad 23), N=880 (březen 23), N=1111 (červen 22); Lidé, kteří nenavštěvují kurz češtiny a kteří nedeklarují, že se nepotřebují učit česky. Znění otázky: „Co Vám brání navštěvovat kurzy češtiny?“ Možnost více odpovědí.

Bydlení

1 ze 7 uprchlíků zůstává mimo bytové bydlení

Celkově v nájmu bydlí už 70 % uprchlíků, tento podíl výrazně vzrostl po změně mechanismu vyplácení podpory solidárním domácnostem, ke které došlo 1. 7. 2023, kdy část solidárních domácností uzavřela s uprchlíky nájemní smlouvy.

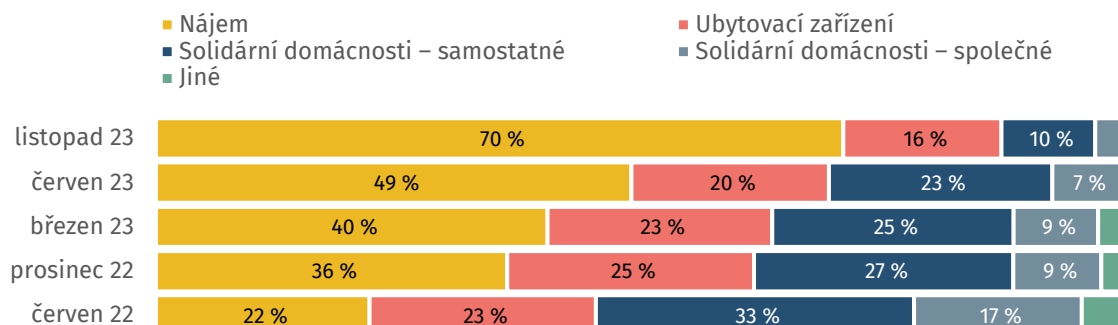
Na 16 % uprchlíků zůstává v ubytovnách a hotelích. Z nebytového bydlení se dostalo

jen minimum z uprchlíků, kteří v něm žili na konci roku 2022.

Potřebujeme podporovat přesun do bytového bydlení a přejít k začlenění do standardního systému dávek státní sociální podpory.

Graf 8

/ Kde bydlí uprchlíci

N=3107 (listopad 23), N=3789 (červen 23), N=3991 (březen 23), N=4859 (prosinec 22), N=5067 (červen 22)

8 z 10 uprchlíků platí celé náklady svého bydlení

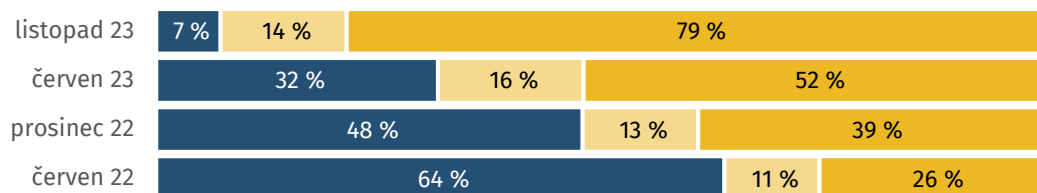
V červnu 2022 hradila plně náklady na bydlení jen čtvrtina uprchlíků. Výrazný pokles uprchlíků bydlících zdarma nastal po červenci 2023, kdy Lex Ukrajina v změnila

parametry pro nárok na bydlení ve státě poskytovaném bezplatným bydlení a zároveň stát přestal napřímo vyplácet příspěvek solidárním domácnostem.

Graf 9

/ Finanční spoluúčast uprchlíků za bydlení

■ Mají bydlení zdarma ■ Platí částečně (příspěvají hostující rodině či organizaci) ■ Platí celé bydlení

N=3074 (listopad 23), N=3698 (červen 2023), N= 4754 (prosinec 22), N=4708 (červen 22) všichni uprchlíci kromě těch, kdo uvedli že nevědí. Znění otázky: „Platíte za své současné ubytování?“

Práce

Aby Ukrajinci využili svůj potenciál ku prospěchu svému i české ekonomiky, je potřeba jim umožnit využít plně svou kvalifikaci. V opačném případě se nejen

promarní jejich potenciál, ale také se disproportčně zvýší konkurence v profesích s nízkou kvalifikací. To se pak může projevit i v odporu části domácí populace k uprchlíkům.

Práci v ČR má 7 z 10 uprchlíků

V Česku aktuálně pracuje 72 % z ekonomicky aktivní populace uprchlíků. Pracovní aktivita v čase kontinuálně roste.

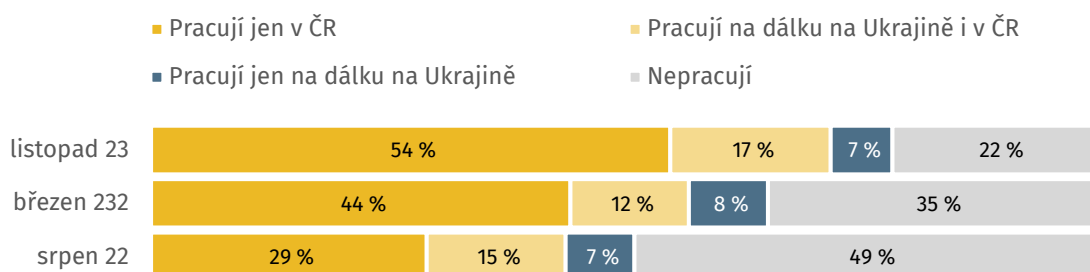
Ačkoliv většina uprchlíků pracovala na Ukrajině ve specializovaných, technických či řídicích pozicích, svůj potenciál zde často

nevyžívají. 4 z 10 pracujících vykonávají manuální a pomocné práce. Dvě třetiny pracují pod svou kvalifikací.

Potřebujeme posílit asistenci na pracovním trhu a nabídku jazykových kurzů, a to jak pro nezaměstnané, tak i ve firmách.

Graf 10

/ Práce v ČR a na Ukrajině

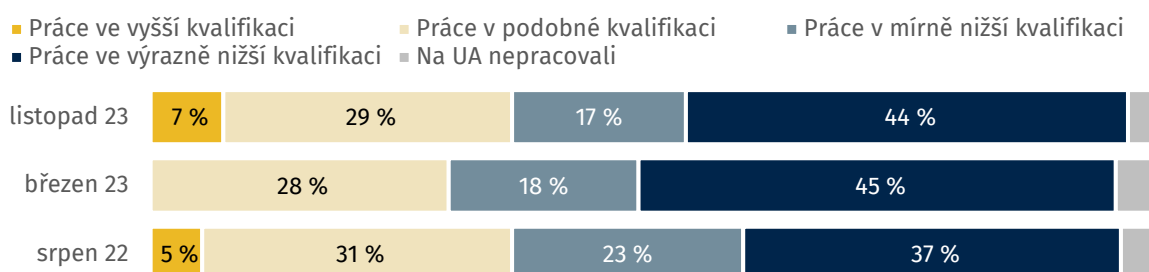

N=1089 (listopad 23), N=1140 (březen 23), N=1984 (srpen 22); Pouze ekonomicky aktivní starší 17 let, ve skupině ekonomicky aktivních jsou všichni aktuálně pracující v ČR či na Ukrajině (včetně pracujících: studentů, důchodců, osob na mateřské/rodičovské dovolené; podnikajících) a nezaměstnaní. Znění otázky: „Vykonáváte v současné době placenou práci v Česku?“

Podíl uprchlíků pracujících výrazně v nižší kvalifikaci se v čase nesnižuje

Nyní je dokonce vyšší než v srpnu 2022. Častěji pracují pod svou kvalifikací lidé starší 40 let, uprchlíci s horší znalostí češtiny, ženy (65 % žen pracuje pod svou kvalifikací, oproti 53 % mužů pracujících pod

svou kvalifikací) a uprchlíci, kteří začali v listopadu 2023 nově pracovat (jsou to uprchlíci, kteří v ČR pobývají delší dobu a v minulých měřeních uváděli, že v ČR nepracují).

Graf 11**/ Porovnání kvalifikovanosti práce v ČR a na Ukrajině**

N=383 (listopad 23), N=475 (březen 23), N = 639 (srpen 22), pouze pracující v ČR, kteří uvedli u práce v ČR i předchozí práce na Ukrajině ISCO kód.

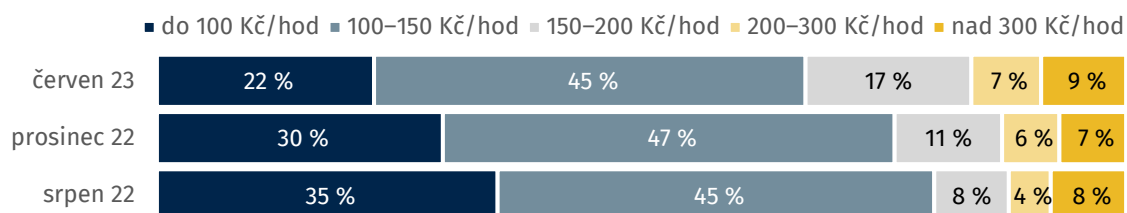
S nízkokvalifikovanými pracemi souvisí nízké mzdy

Dvě třetiny uprchlíků si vydělají do 150 korun čistého za hodinu. Nižší mzdy mají obecně častěji uprchlíci mimo Prahu, ti v nízkokvalifikovaných profesích a ženy.

Průměrná čistá hod. mzda mužů je 190 Kč, zatímco ženy pobírají v průměru za hodinu práce 157 Kč. Mzdu vyšší než 150 Kč/hod má 47 % mužů a 27 % žen. Ženy mají přitom vysokoškolské vzdělání mírně častěji než muži. Platový rozdíl mezi muži a ženami lze z části vysvětlit tím, že ženy vykonávají v ČR

častěji méně kvalifikované práce než na Ukrajině.

Specialisté a řídící pracovníci mají průměrnou čistou hodinovou mzdu 217 Kč (čeští zaměstnanci této kvalifikace mají přibližně dvojnásobnou mzdu), zatímco ukrajinští odborní pracovníci, pracovníci ve službách a dělníci mají průměrnou hodinovou mzdu okolo 150 korun, řemeslníci pak přibližně 168 korun.

Graf 12**/ Odhad čisté hodinové mzdy u uprchlíků, kteří v ČR pracují**

N=699 (červen 23), N=560 (prosinec 22), N=728 (srpen 22); Pouze ekonomicky aktivní uprchlíci starší 17 let pracující momentálně v ČR. Znění otázek: „Kolik hodin týdně obvykle trávíte prací v Česku? / Jaký čistý měsíční příjem z práce (v korunách) v Česku zhruba máte?“ Čistý hodinový výdělek v ČR je vypočten a zaokrouhlen z hrubého hodinového výdělku z Informačního systému o průměrném výdělku (ISVP) za 4. čtvrtletí roku 2022 ve mzdové sféře.

58 % má značně prekérní práci

Práci, která splňuje 2 a více sledovaných dimenzí špatných pracovních podmínek a prekarizace (náročné pracovní podmínky, finanční stres, nestabilní práce, nebo nedostatek právní či sociální ochrany)⁸, má celkem 58 % uprchlíků pracujících v ČR.

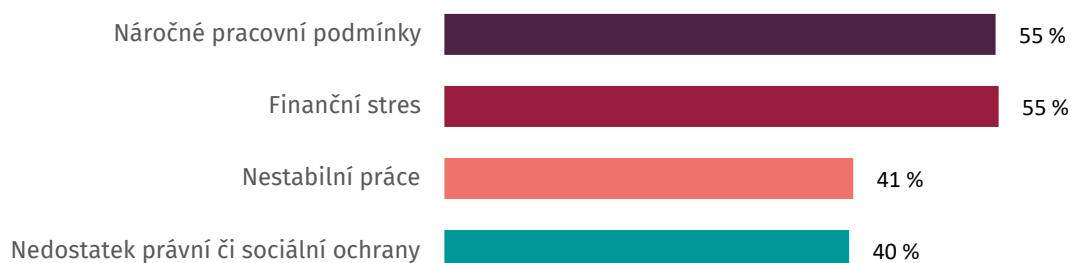
Prekérní práci mají častěji uprchlíci na ubytovnách a s nízkou kvalifikovanými

pracemi. Ženy mají o něco častěji prekérní práci než muži (63 % vs 50 %), mírnou nevýhodu mají také později přichozí uprchlíci, u nichž více prekérní práce souvisí pravděpodobně s horší znalostí češtiny.

Nedostatek právní či sociální ochrany může poukazovat na práci na dohody nebo práci na černo.

Graf 13

Podíl uprchlíků, pro které platí daná dimenze prekarizace

N=777 (listopad 23), pouze ekonomicky aktivní uprchlíci pracující v ČR. Dimenze prekarizace byly zjišťovány pomocí položek uvedených v grafu 14. Pokud alespoň 1 z nich respondent souhlasil, že pro jeho práci platí, tak pak pro něj daná dimenze prekarizace platí.

3 z 10 uprchlíků musí mít více prací, aby se uživilo

Polovina uprchlíků uvádí, že pracuje o víkendů či pozdě večer. 4 z 10 tvrdí, že berou nižší mzdu než Češi na stejné pozici. Pětina se dozvídá jen krátce dopředu, zda pro ně bude práce. To jsou podmínky, s nimiž se uprchlíci pracující v Česku, setkávají.

Horší pracovní podmínky deklarují častěji uprchlíci v Praze (nutnost mít více prací 41 % z nich, žádný nárok na dovolenou 28 % nebo

neplacení zdravotního pojištění 29 %) a uprchlíci s nižším vzděláním.

Ženy častěji říkají, že musí mít více prací, aby se uživilo (37 % žen oproti 16 % mužů). Nižší mzdu, než mají Češi, nejčastěji deklaruje nejmladší generace do 30 let.

Práci přes neoficiálního prostředníka a pracovní agenturu mají nejčastěji lidé bydlící na ubytovnách a dělníci.

⁸ Jde o index prekarizace vytvořený PAQ Research v červnu 2023

Graf 14

/ Podíl uprchlíků pracujících v daných podmínkách

Barva položek vyjadřuje dimenze prekarizace, do kterých položky řadíme – viz graf 13.

N=777 (listopad 23), pouze ekonomicky aktivní uprchlíci pracující v ČR (včetně pracujících: studentů, důchodců, osob na mateřské/rodičovské dovolené; podnikajících). Znění otázky: Které z následujících výroků ohledně práce pro vás platí. Prekarizaci práce definujeme v tomto reportu jako špatné pracovní podmínky, v nichž zaměstnanec nemá dostatek (právních, sociálních a finančních) jistot. Sledujeme 4 její dimenze (viz graf 13), přičemž barevnost položek určuje, do jaké dimenze spadají.

Znalost jazyka je jednoznačně nejčastěji uváděná bariéra pro zisk dobré práce

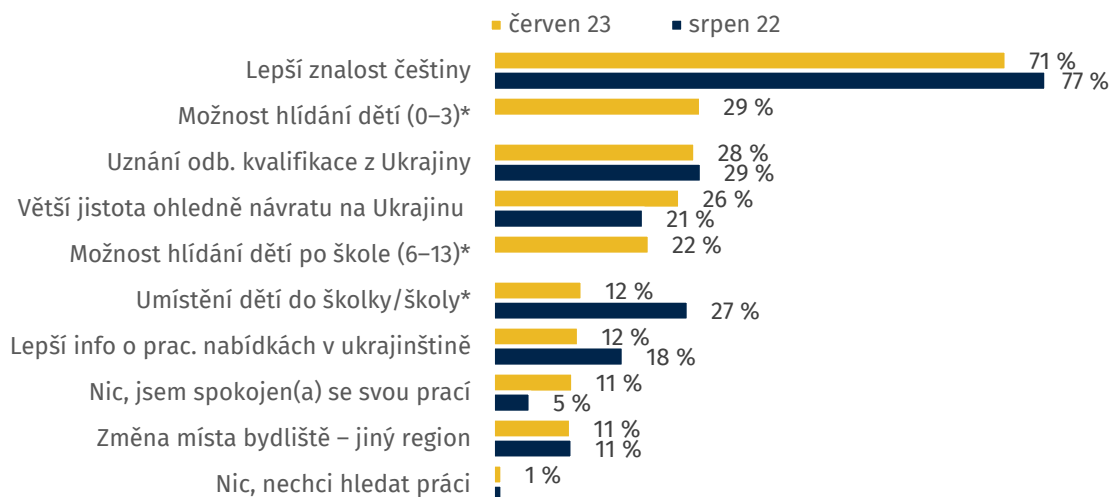
7 z 10 uprchlíků věří, že by jim vyšší znalost češtiny pomohla získat lepší práci. Toto číslo od srpna 2022 příliš nepokleslo, ačkoliv znalosti češtiny v populaci oproti srpnu značně narostla. To může poukazovat na to, že uprchlíci zjistili, že pro kvalifikované práce je nutná poměrně vysoká úroveň češtiny (studie uvádějí B2+).

Dalšími nejčastěji uváděnými bariérami pro nalezení práce podle jejich představ jsou uznání kvalifikace, nejistota ohledně návratu na Ukrajinu a nedostupnost hlídání dětí. Bariéra umístění dětí do školky/školy poklesla díky rostoucí školní docházce (která po červnu 2023 dále vzrostla). Pouze desetina uprchlíků je se svou prací v Česku zcela spokojena.

Graf 15

/ Bariéry pro nalezení lepší práce

Co by uprchlíkům nejvíce pomohlo najít si v Česku práci podle jejich představ. Možnost více odpovědí. Odpovídali pracující i nepracující (z ekonomicky aktivních). Položky s * se vztahují jen k domácnostem s dítětem daného věku.

N=1247 (červen 23), N=1984 (srpen 22); Pouze ekonomicky aktivní. N=119 Ekonomicky aktivní s dítětem 0–3; N=594 ekonomicky aktivní s dítětem 6–13; N=661 ekonomicky aktivní a mají děti (pro školku a školu). Znění otázky: „Co by vám nejvíce pomohlo najít si v Česku práci podle vašich představ, pokud ji chcete?“. V červnu 2023 bylo nově dotazováno „Možnost hlídání dětí (0–3 roky)“ a Možnost hlídání dětí po škole (6–13 let)“.

Příjmy a chudoba

Narostly příjmy z práce a klesla státní podpora

Humanitární dávku čerpá (alespoň pro jednoho člena domácnosti) zhruba třetina domácností, zatímco v prvních měsících po příchodu do ČR ji čerpaly téměř všechny. Patrný skok je vidět mezi červnem a listopadem 2023, kdy začala platit Lex Ukrajina V, která upravila parametry čerpání humanitární dávky.

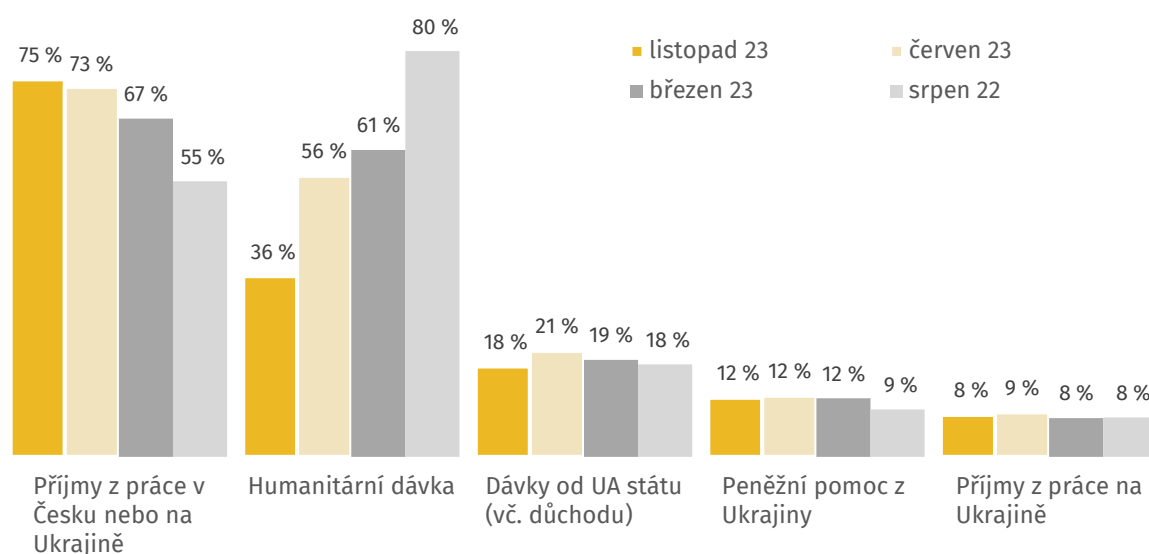
Od počátku integrace také výrazně narostl podíl uprchlíků s příjmy z práce v Česku. Ostatní příjmy jako dávky od ukrajinského

státu nebo příjmy z práce na Ukrajině zůstávají stabilní.

V posledním měření v listopadu 2023 uvedly také 2 % domácností s dětmi, že čerpají Program finanční pomoci pro ukrajinské uprchlické děti se zdravotním postižením s dočasnou ochranou v České republice, který realizuje UNICEF a Český červený kříž. Dále 11 % ze všech domácností uvedlo, že má „jiný“ zdroj příjmů.

Graf 16

Zdroje příjmů domácností

N=1192 (listopad 23), N=1425 (červen 23), N=1325 (březen 23), N=2351 (srpen 22) domácností, Znění otázky: „Má vaše domácnost v Česku (jakýkoli z jejích členů) následující příjmy?“. Jiné dávky od českého státu zahrnují mimořádnou okamžitou pomoc.

57 % uprchlíků žije pod českou hranicí chudoby

Celková míra příjmové chudoby (příjem do 60 % mediánu ekvivalizovaného příjmu dle velikosti domácnosti) se započítanou hodnotou bydlení zdarma se za poslední rok příliš nezměnila, trpí jí téměř 60 % uprchlíků.

V listopadu 2023 narostl podíl uprchlíků s nejnižšími příjmy do 50 % ekvivalizovaného mediánu, což zřejmě souvisí s poklesem státní podpory v důsledku Lex Ukrajina V. Ačkoliv narostly příjmy z práce, u části uprchlíků nedorovnal pokles státní podpory. Další

části se ale podařilo se finančně osamostatnit (přes pokles nebo ztrátu státní podpory se nepropadli do větší chudoby).

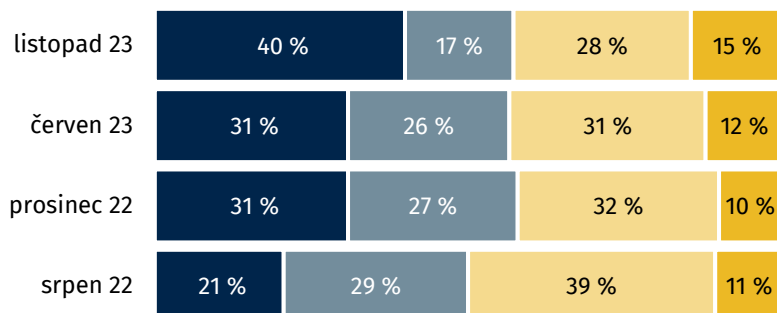
Nejohroženější skupinou z hlediska typu domácnosti jsou rodiče samoživitelé s 2 či více dětmi (příjmovou chudobou i po zohlednění bydlení zdarma trpí tři čtvrtiny z nich).

Celkově 6 z 10 uprchlíků zůstává ve velmi špatné finanční situaci. Mezi Čechy trpí příjmovou chudobou 1 z 10.

Graf 17

/ Celkové příjmy domácnosti se započítanou hodnotou bydlení zdarma

- Pod 50 % mediánu ekvivalizovaného příjmu
- 50 až 60 % mediánu ekvivalizovaného příjmu
- 60 až 100 % mediánu ekvivalizovaného příjmu
- 100 a více % mediánu ekvivalizovaného příjmu

N=2994 (listopad 23), N=3630 (červen 23), N=4518 (prosinec 22), N = 6452 (srpen 22) uprchlíků, jejichž domácnost uvedla příjem. Znění otázky: „Pokud sečtete všechny příjmy vaší domácnosti v Česku (včetně například sociálních dávek nebo materiální pomoci), jaký je její celkový čistý měsíční příjem.“

Měření příjmové chudoby vychází z tzv. ekvivalizovaného příjmu = čistý příjem domácnosti přepočtený na počet spotřebních jednotek (1. dospělý = 1 j., 2. dospělý/dítě od 12 let = 0,5 j., mladší dítě = 0,3 j.). Používáme české hranice chudoby podle mediánového příjmu 2021 (medián čistého měsíčního příjmu 25 100 Kč na s. j). Pokud by tedy byly v grafu zobrazeny české domácnosti, 50 % by mělo příjem nad medián a 9–10 % příjem v modrých kategoriích do 60 % mediánu. Hranice chudoby je např. pro domácnost dvou dospělých a jednoho dítěte pod 12 let 31 700 Kč. Zahrnujeme příjmy všech členů domácnosti jak z práce, tak finanční podporu (HUD, jiné dávky v ČR, dávky/příspěvky z Ukrajiny a peněžní a materiální pomoc od neziskových organizací a jednotlivců.

Tři čtvrtiny mají velmi nízké úspory

Při výpadku příjmů by téměř polovině domácností vystačily úspory na méně než měsíc života. Pouze čtvrtině by stačily na déle než měsíc.

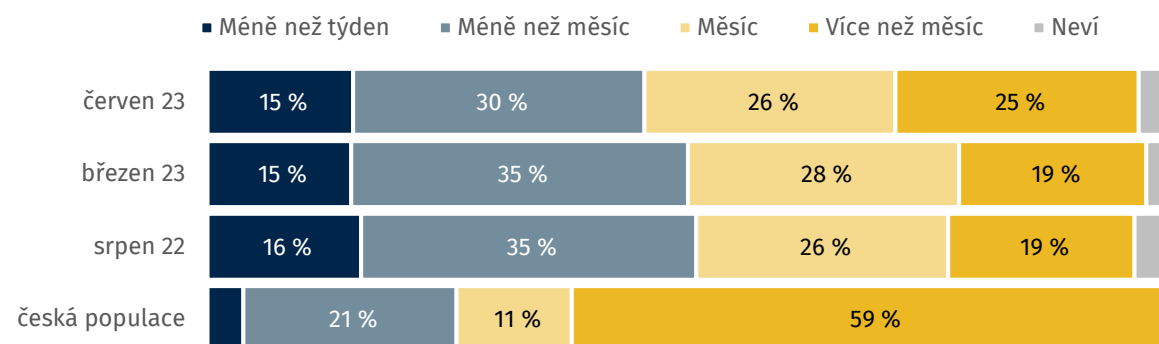
K úsporám máme nejnovější data za červen 2023, lze nicméně očekávat, že v druhé polovině roku 2023 se s dopadem Lex Ukrajina V úspory uprchlíků dále snížily (spolu s poklesem vyplacených humanitárních dávek a vyšším podílem uprchlíků trpících největší příjmovou chudobou).

Přestože za poslední měsíce vzrostla výrazně pracovní aktivita Ukrajinců, celkově se velké části nepodařilo významněji zvýšit rodinné úspory. Pokud to srovnáme s českou populací, úspory na méně než měsíc života má zhruba čtvrtina Čechů.

Nejvíce vzrostl podíl domácností, které vystačí s úsporami více než měsíc, mezi uprchlíky, kteří se domluví česky. To lze vysvětlit tím, že dobrá znalost jazyka je spojena s šancí najít lepší práci, díky níž domácnost zvýší své příjmy a úspory.

Graf 18 / Úspory domácností

Jak dlouho by vám vystačily úspory, kdyby ve vaší domácnosti došlo k úplnému výpadku příjmů?

N=1425 (červen 23), N=1325 (březen 23), N=2351 (srpen 22) domácností, Znění otázky: „V případě, že by ve vaší domácnosti došlo k úplnému výpadku příjmu, jak dlouho odhadujete, že by vám vystačily vaše úspory?“ Zdroj českých dat: Život k nezaplacení, PAQ Research, 2022.

Volný čas a integrace do české společnosti

Polovina dětí je dobře začleněná do českého kolektivu

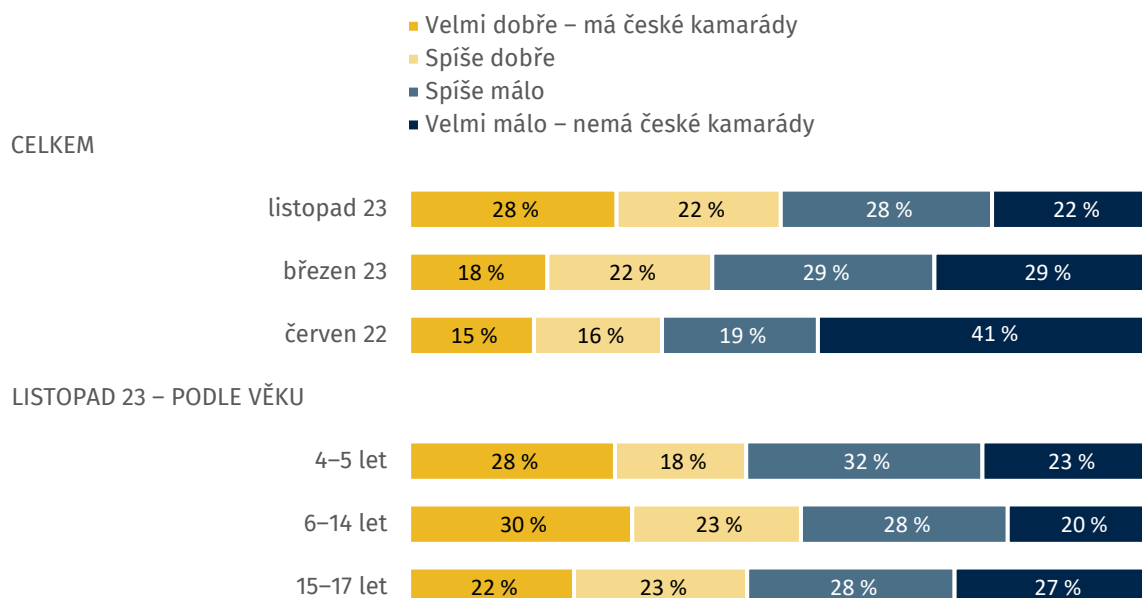
Druhá polovina dětí ve věku mezi 4 a 17 lety není podle rodičů dobře začleněna do českých kolektivů. Pětina nemá žádné české kamarády (mezi středoškoláky 29 %).

Integrace do kolektivu českých dětí se zlepšuje pozvolna. Výrazně lépe jsou začleněné děti, které studují na českých školách a účastní se volnočasových aktivit.

Míra začlenění výrazně souvisí se znalostí češtiny. Pouze 20 % ze všech dětí, které umí nanejvýš pár frází, je začleněno podle rodičů dobře. Naopak 77 % těch, které umí česky plyně, je začleněno podle rodičů dobře.

U dětí ve věku 6–14 let jsou výrazné rozdíly v začleněnosti u dívek a chlapců – dle rodičů je dobře začleněno 61 % dívek a jen 39 % chlapců. V ostatních věkových kategoriích se chlapci a dívky v začleněnosti významně neliší.

Horší začlenění souvisí i s bydlením v hotelu či ubytovnách, kde může docházet k segregaci (dobře začleněno do kolektivu českých dětí je jen 38 % dětí, které bydlí v ubytovacím zařízení oproti 53 % dětí bydlících v nájmu).

Graf 19**/ Začlenění do kolektivu českých dětí, děti 4–17 let**

N=1009 (listopad 23), 1120 (březen 23), N=1629 (červen 22); děti od 4 do 17 let, Znění otázky: „Do jaké míry se toto dítě z vaší domácnosti již začlenilo do kolektivu českých dětí (ať už ve škole, či při jiných činnostech)?“. Málo začlenění = součet za spíše a velmi málo; Dobře začlenění = součet za velmi a spíše dobře.

Třetina dětí volnočasové aktivity nemá, i když o ně mají zájem

Nějakých volnočasových aktivit se pravidelně účastní celkem 54 % dětí od 4 let. Bariérou pro účast na volnočasových aktivitách jsou nejčastěji finance a nedostatečná znalost češtiny.

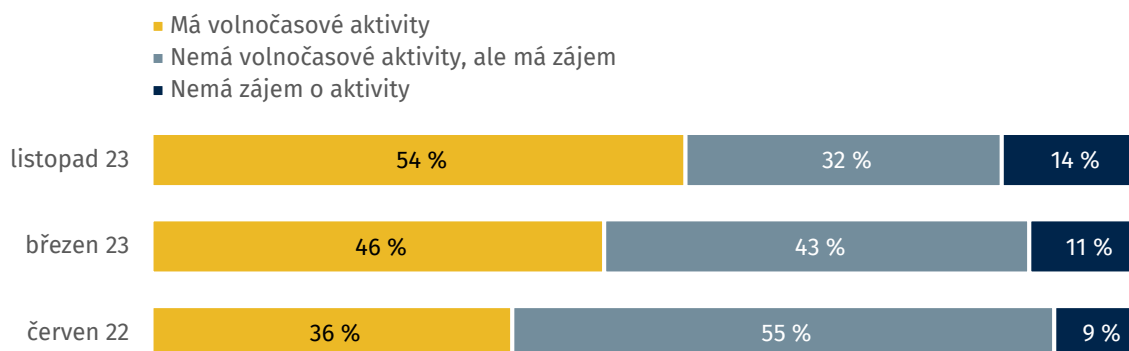
Nejvíce neuspokojená poptávka po volnočasových aktivitách je mezi dětmi ve věku 4–5 let (46 % z nich žádnou nemá, ačkoliv mají zájem), mezi touto věkovou skupinou je nižší znalost češtiny než u starších dětí, v běžných situacích se česky domluví podle rodičů 14 % dětí ve věku 3–5 let. Volnočasové aktivity také nemá, ačkoliv by je chtělo, 38 % dětí v domácnostech trpících největší příjmovou chudobou.

Nejvíce se volnočasových aktivit účastní děti ve věku 6–14 let (61 %), dále děti v ve věku 4–5 let (44 %). Zhruba třetina dětí se účastní sportovních aktivit a třetina uměleckých aktivit. Převažují skupinové aktivity nad individuálními. Zájmových spolků jako je např. skaut se účastní 16 % dětí. Většina dětí s volnočasovými kroužky má více zájmových aktivit.

Děti, které se účastní nějakých volnočasových aktivit, jsou častěji dobře začleněny do českého kolektivu dětí (64 % oproti 33 % dětí, které nemají žádnou volnočasovou aktivitu).

Graf 20

/ Účast na volnočasových aktivitách, děti 4–17 let

N=1009 (listopad 23), N=1120 (březen 23), N=1629 (červen 22); děti od 4 do 17 let. Znění otázky: „Jakých volnočasových organizovaných aktivit se toto Vaše dítě účastní? Mělo by o ně případně zájem?“ | „Umělecké aktivity – skupinové (sbor, divadlo, tanec atd.)“, „Umělecké aktivity – individuální (malba, fotografie atd.)“, „Sportovní aktivity – skupinové (fotbal, hokej, basketbal atd.)“, „Sportovní aktivity – individuální (běh, plavání atd.)“, „Zájmové spolky (skaut atd.)“

6 z 10 dospělých je bez pravidelných volnočasových aktivit

Nejčastější volnočasovou aktivitou dospělých je scházení se s přáteli a známými z Ukrajiny. To alespoň příležitostně dělá více než polovina uprchlíků, pravidelně pak zhruba čtvrtina. S přáteli či se známými z Česka se ve volném čase schází třetina uprchlíků a jen 1 z 10 pravidelně.

Celkově se pouze 41 % dospělých uprchlíků v ČR pravidelně a opakovaně věnuje nějaké volnočasové aktivitě. Bariérou pro volnočasové aktivity jsou pro velkou část uprchlíků finance. Pokud by se jejich

finanční situace zlepšila, mohl by podíl uprchlíků s pravidelnými volnočasovými aktivitami narůst.

Druh volnočasových aktivit souvisí se vzděláním – vysokoškolsky vzdělaní uprchlíci výrazně častěji vyhledávají kulturu nebo cestují. Mladí lidé pod 30 let se častěji setkávají s ukrajinskými přáteli, věnují se sportu, umění i cestují do zahraničí. Uprchlíci žijící v Praze méně cestují po ČR, zato více navštěvují kulturu.

Graf 21**/ Volnočasové aktivity dospělých**

Jak často uprchlíci během pobytu v Česku dělají následující aktivity?

N = 1425 (červen 23). pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost Znění otázky: „Jak často vy osobně během pobytu v Česku děláte následující aktivity?“

Třetina uprchlíků potřebuje pomoci s prací, bydlením a dalšími oblastmi

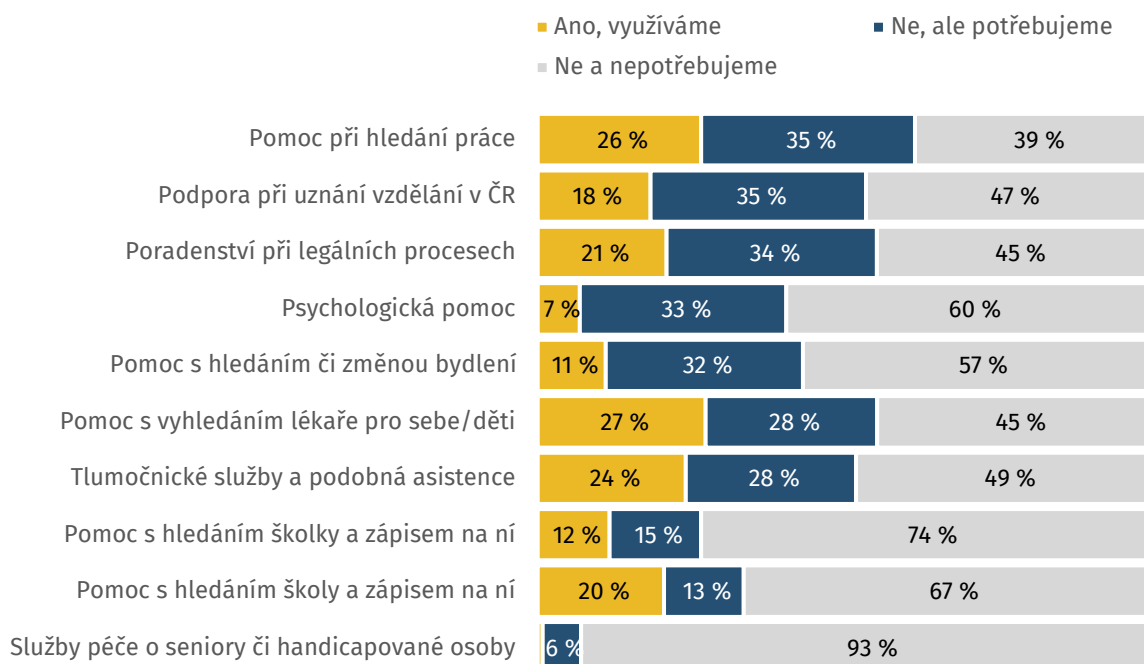
Pomoc s uznáváním vzdělání a hledání práce v listopadu nevyužívalo, ale potřebovalo by je, 35 % uprchlíků. Pomoci s hledáním práce využívá zhruba čtvrtina uprchlíků.

Nejčastěji uprchlíci využívají služby pomáhající najít lékaře (27 %) nebo tlumočnické služby (24 %).

Třetina uprchlíků potřebuje psychologickou pomoc. Častěji ji potřebují ženy (36 % oproti 26 % mužů), ženy ji také častěji využívají (8 % žen oproti 4 % mužů), což může souviset s tím, že ženy jsou obecně návštěvě psychologa otevřenější.

Graf 22**/ Využívané služby na podporu integrace**

Využíváte v Česku následujících služeb? Pokud ne, potřeboval/a byste je?

Poznámka: N = 1425 (červen 2023). Pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost. Znění otázky: „Využíváte v Česku následujících služeb? Pokud ne, potřeboval/a byste je?“

Dvě třetiny uprchlíků uvádějí, že mají zkušenost s diskriminací

Započítávala se osobní zkušenost i zkušenost členů domácnosti. Nejčastěji reportují uprchlíci diskriminaci při hledání bydlení (3 z 10) a hledání práce v Česku (2 z 10).

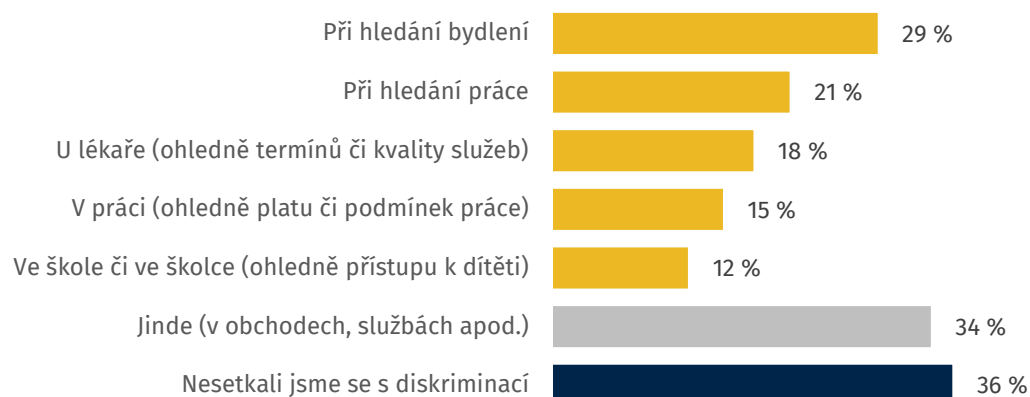
Méně zkušenosti s diskriminací deklarují starší lidé (mezi 50–64 lety 44 % nemá zkušenost), mezi seniory se nesesetkalo s diskriminací dokonce 63 %. Mladí lidé pod 30 let zmiňují nejčastěji zkušenost s diskriminací při hledání bydlení a u lékaře.

Výrazně častěji se setkali s diskriminací při hledání bydlení uprchlíci v Praze (37 %) než mimo Prahu (26 %), což zřejmě souvisí s tím, že v Praze jsou výrazně častěji lidé v nájemním bydlení a zároveň je velká poptávka, majitelé tak mohou upřednostňovat Čechy, u kterých je větší pravděpodobnost, že v bydlení déle vytrvají, zatímco uprchlíci se mohou vracet na Ukrajinu.

Graf 23

/ Zkušenosti s diskriminací

V jakých situacích se v ČR uprchlíci (hlavní respondent či členové jeho domácnosti) setkali s diskriminací?

N = 1425 (červen 23). Pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost. Znění otázky: „V jakých situacích jste se Vy či člen Vaší domácnosti v ČR setkal/a s diskriminací, protože jste z Ukrajiny?“

S verbálními útoky se kvůli svému původu setkala více než polovina uprchlíků

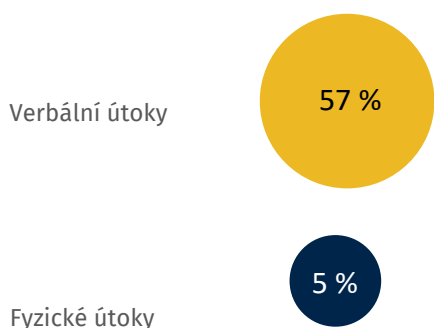
Zkušenost s verbálními i fyzickými útoky o něco častěji zmiňují ženy. Mladí dospělí pod 40 let častěji uvádějí zkušenost s verbálními útoky kvůli jejich původu (62 %) oproti seniorům (30 %).

Zkušenost s verbálními útoky souvisí také s odvětvím, ve kterém uprchlíci pracují. Ve službách byly vystaveny verbálním útokům dvě třetiny pracovníků.

Graf 24

/ Zkušenost s verbálními a fyzickými útoky

Podíl uprchlíků, který deklaruje, že se setkali (hlavní respondent, nebo někdo z jeho domácnosti) s následujícími typy útoků:

N = 1425 (červen 23). Znění otázky: „Setkal/a jste se vy nebo někdo z vaší domácnosti během svého pobytu v ČR kvůli tomu, že jste z Ukrajiny s verbálními / fyzickými útoky?“

Přehled studií

Všechny studie máme na webu. Najdete je pod následujícími názvy.

- / 1 / Bydlení, trh práce, vzdělávání: Jak postupovat v integraci ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+ (16. 3. 2022)
- / 2 / Odmítání při zápisech, málo češtiny a aktivit pro děti: Problémy očima ukrajinských rodičů (18. 7. 2022)
- / 3 / Většina romských uprchlíků v Česku mluví ukrajinsky. Trápí je válečné trauma a materiální nedostatek (27. 7. 2022)
- / 4 / Kvalitní bydlení má jen čtvrtina ukrajinských uprchlíků. Ovlivňuje znalost jazyka i vzdělávání dětí (2. 8. 2022)
- / 5 / Nevyužití kvalifikace, malé mzdy a jazyková bariéra. Výzkum popsal problémy uprchlíků na trhu práce (6. 9. 2022)
- / 6 / Třikrát vyšší chudoba než u Čechů. Před dalším propadem uprchlíky zatím chrání státní podpora (29. 9. 2022)
- / 7 / Téměř polovina uprchlíků trpí symptomy depresí a úzkostí. O dostupné péči jim chybí informace (24. 10. 2022)
- / 8 / Část uprchlíků nevyužívá zdravotnictví, i když by potřebovali. Brání jim jazyk a neinformovanost (14. 11. 2022)
- / 9 / Docházka ukrajinských dětí narostla. Problémem zůstává slabá výuka češtiny a nedostupnost kroužků (19. 1. 2023)
- / 10 / Uprchlíci pracují častěji než v létě, pořád ale za málo. Nevyužíváme jejich vysokou kvalifikaci (2. 2. 2023)
- / 11 / Integrace uprchlíků zpomaluje, klíčovou zůstává znalost jazyka (5. 4. 2023)
- / 12 / Ukrajinské děti se učí rychle česky, i tak potřebujeme intenzivnější výuku jazyka (13. 4. 2023)
- / 13 / Dobře začlenit se zatím stihla polovina ukrajinských dětí. Potřebujeme dostupnější školky i kroužky (27. 7. 2023)
- / 14 / Práci v Česku už mají dvě třetiny uprchlíků. Většina stále pracuje pod kvalifikací (9. 8. 2023)
- / 15 / Příjmy a zaměstnanost uprchlíků narostly. Ztráta bydlení zdarma ale prohloubila chudobu (18. 12. 2023)
- / 16 / Ukrajinské děti chodí do školy, neučí se tam ale česky. Organizovaná výuka jazyka výrazně poklesla (20. 12. 2023)